

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์และภาวะการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ ในประเทศไทย

Factors Determining the Demand and Competitiveness of Medical Tourism in Thailand

สรัลพัชร คล่องดี

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

เนื่องจากความแตกต่างทางด้านราคาและการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในประเทศตะวันตกและตะวันออกกลางกับประเทศไทยในปัจจุบัน ทำให้ความต้องการของชาวต่างชาติในเข้ารับการรักษาพยาบาลในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นผลให้การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทยกลายเป็นธุรกิจที่มีอัตราการเติบโตเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ งานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทย รวมถึงภาวะการแข่งขันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยใช้วิธีการสร้างแบบจำลองสำหรับอุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และการวิเคราะห์ศักยภาพในการแข่งขันของประเทศจากการศึกษาข้อมูล บทวิเคราะห์และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้านราคาและคุณภาพของบริการทางการแพทย์เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ในส่วนของภาวะการแข่งขันพบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพสูงมากในการแข่งขันภายในภูมิภาค โดยมีจุดเด่นในด้านคุณภาพของมาตรฐานการรักษาพยาบาลที่สูงในระดับสากล แต่อัตราค่าบริการพยาบาลที่ต่ำกว่าในหลายประเทศ ตลอดจนการสนับสนุนจากภาครัฐในการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางด้านการแพทย์และการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในภูมิภาค

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ อุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ การแข่งขันการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์

Abstract

According to distinguishing between price and accessibility for medical services in western and mid-eastern counties at present as compared with Thailand, the demands of medical services by the foreigners in Thailand has substantially increased; as a result, Thai medical tourism grows rapidly. This research aimed to find out what factors have affected the demands of medical tourism in Thailand, including the competition in the region of south-east Asia by

creating the demand model for medical tourism and analyzing the potential of the countries by collecting data, related articles and researches. The result showed that pricing and quality factors had significant impacts on the demand of medical tourism. For competitive circumstance, it was found that Thailand had a very high potential to compete with other countries in the region with the advantage of the quality of medical service equal to the international standard. This was in contrast to lower prices for medical services of other countries and with the support from the government in promoting, Thailand as a hub of medical science and medical tourism industry in the region.

Keywords: medical tourism , demand of medical tourism , competitiveness of medical tourism

1. บทนำ

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้เจริญเติบโตจนกลายเป็นอุตสาหกรรมหลักในระบบการค้าระหว่างประเทศอย่างรวดเร็ว ในประเทศไทยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นภาคเศรษฐกิจหนึ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้ภาคส่วนอื่นๆ และรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีการเติบโตเป็นอย่างมากในขณะนี้คือการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ ทั้งนี้เนื่องจากแนวโน้มของธุรกิจเกี่ยวกับสุขภาพในปัจจุบันซึ่งมีธุรกิจโรงพยาบาลเป็นธุรกิจหลักมีแนวโน้มการเติบโตที่ดีในระยะยาว จากการที่ประชากรของโลกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เป็นผลให้ปริมาณความต้องการบริการทางสุขภาพและการแพทย์เพิ่มมากขึ้นในทิศทางเดียวกับการเพิ่มของประชากรและยังส่งผลต่อเนื่องมายังอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของโลก ที่เป็นอุตสาหกรรมที่อยู่ในช่วงขาขึ้น (Sunrise Industry) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชียที่คาดว่าจะมีการเติบโตของจำนวนผู้ใช้บริการชาวต่างประเทศที่เข้ามารักษาตัวเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 15-30 ต่อปี สำหรับการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทยนั้น จากการที่รัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์

การพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Medical Hub of Asia) ซึ่งประกอบด้วย ธุรกิจบริการรักษาพยาบาล ธุรกิจส่งเสริมสุขภาพ และธุรกิจผลิตภัณฑ์สุขภาพและสมุนไพรไทย ทำให้จำนวนชาวต่างประเทศที่เข้ามาใช้บริการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากและมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกปี นอกจากนี้ธุรกิจบริการรักษาพยาบาลยังสร้างรายได้ให้กับธุรกิจบริการด้านอื่นๆ รวมถึงอุตสาหกรรมต่อเนื่องด้วย อาทิ ธุรกิจยา ธุรกิจอุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์ ธุรกิจท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร ฯลฯ รวมทั้งเกิดการสร้างอาชีพ กระจายรายได้ และการจ้างงานในสาขาวิชาชีพต่างๆ เนื่องจากเป็นธุรกิจบริการที่ส่วนใหญ่ต้องใช้กำลังคนในการดำเนินการทั้งสิ้น ฝ่ายลงทุนธุรกิจการท่องเที่ยว (2551) และจากงานวิจัยที่ศึกษาในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ จะอยู่ในรูปแบบของการนำเสนอรายงานสถานการณ์ปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ จากการสำรวจวรรณกรรมและงานวิจัยต่าง ๆ รวมถึงการศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาให้ประเทศไทยผู้นำของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในภูมิภาคสมมติ (2548) ทำการศึกษาจากการเก็บแบบสอบถามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพบว่าการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพใน

ประเทศไทยมีโอกาสทางการตลาดสูงมาก เนื่องจากความต้องการของนักท่องเที่ยวทั่วโลกเพื่อบำบัดสุขภาพหรือ สปา ขยายตัวสูงขึ้น รวมทั้งมีจุดเด่นที่สุดในด้านค่าบริการถูกกว่าประเทศอื่น ในด้านของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ต่อการเลือกประเทศปลายทางในการรักษา Nuttapong (2010) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดแรงจูงใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการเลือกประเทศปลายทาง โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจออนไลน์ของนักท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ จากการศึกษาพบว่าบุคคลที่มีแนวโน้มที่จะท่องเที่ยวเชิงการแพทย์จะพิจารณาต้นทุนด้านการรักษาพยาบาลในประเทศตนและพิจารณาถึงความล่าช้าในการรอสิทธิ์การเข้ารับการรักษา และยังพบนักท่องเที่ยวเชิงการแพทย์มีแรงจูงใจโดยพิจารณาคุณลักษณะของประเทศปลายทางจากความประหยัดคุณภาพในการรักษา ปัญหาด้านสุขอนามัยและความปลอดภัย จากงานวิจัยที่ทำการสำรวจวรรณกรรม ยังไม่มีงานที่นำเสนอปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ที่วิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติในการศึกษานี้ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของไทยด้วยเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์รวมถึงการวิเคราะห์ภาวะการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทยให้มีการเติบโตมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทย
2. ทดสอบปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ว่ามีขนาดของผลกระทบมากน้อยเพียงใด
3. ศึกษาความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3. อุปกรณ์และวิธีการ

วิธีการในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ อุปสงค์และศึกษาความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทย แบ่งออกเป็น ส่วน 2 คือ (1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (2) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษานี้จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิในการวิเคราะห์ โดยในการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ จะใช้ชุดข้อมูลอนุกรมเวลาและข้อมูลภาคตัดขวางของประเทศที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามารักษาในประเทศไทยจำนวน 25 ประเทศ ตั้งแต่ปี 2545 - 2553 และการศึกษาความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของประเทศไทยเทียบกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาศัยข้อมูลทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขันเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้ศึกษาได้ประยุกต์ใช้วิธี Generalized Method of Moments (GMM) ประมาณค่าจากแบบจำลองสำหรับศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ Kareem (2008)

โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางและอนุกรมเวลาโดยการกำหนดปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์การท่องเที่ยว ดังสมการ

$$\ln TA_{ijt} = \alpha_{ij} + \beta_1 \ln TA_{ijt-1} + \beta_2 \ln Y_{jt} + \beta_3 \ln ER_{ijt} + \beta_4 \ln DIS_{ijt} + \beta_5 \ln RPT_{ijt} + \beta_6 \ln RPS_{ijt} + \beta_7 \ln JCIT_{ijt} + \beta_8 \ln JCIS_{ijt} + \beta_9 B_{ijt} + \beta_{10} M_{ijt} + \varepsilon_{ijt}$$

โดย TA คือ จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ารับบริการรักษาพยาบาลในประเทศไทยในช่วงเวลา t Y คือ รายได้ของประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในไทย ER คือ อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ DIS คือ ระยะทางระหว่างประเทศที่ศึกษากับประเทศไทย RPT และ RPS แสดงราคาค่ารักษาพยาบาลในประเทศไทย และราคาของประเทศทดแทนในที่นี้คือประเทศสิงคโปร์ B และ M คือนโยบายของภาครัฐที่สนับสนุนแทนด้วยงบประมาณที่สนับสนุน JCIT และ JCIS คือสัดส่วนจำนวนโรงพยาบาลที่ได้รับมาตรฐานสากลต่อโรงพยาบาลทั้งหมดทั้งในประเทศไทยและประเทศสิงคโปร์ที่พิจารณาเป็นประเทศคู่แข่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกับอัตราการมาท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ เพื่อวัดขนาดผลกระทบจากตัวแปรต่าง ๆ ในแบบจำลองที่สร้างขึ้นตามแนวคิดเชิงทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ สำหรับการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทย จะทำการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนขององค์กร (SWOT analysis) จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทย พิจารณาจากวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเกี่ยวกับอัตราการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงการแพทย์เพื่อวัดขนาดของผลกระทบจากตัวแปรต่าง ๆ

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบด้วยแบบจำลองอุปสงค์

Variable	Coefficient
ln TA(-1)	0.11 (0.89)
ln Y	0.07 (0.17)
ln ER	-0.83 (-0.86)
ln DIS	-0.40 (-0.46)
ln RPT	-3.86*** (-3.95)
ln RPS	2.22** (1.98)
ln JCIT	0.46** (2.04)
ln JCIS	-2.07*** (-2.57)
B	0.08* (-1.14)
M	-99.16 (11.12)

*, **, *** แสดงถึง ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติที่ 90% , 95% และ 99% ตามลำดับ ส่วนตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่า T-statistic ที่มาจากการคำนวณ

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ที่แสดงในตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรทางด้านราคา และคุณภาพของบริการทางการแพทย์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยในด้านราคาค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลในประเทศไทย (RPT) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับจำนวน

นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาใช้บริการรักษาพยาบาลในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญและราคาค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลในประเทศสิงคโปร์ (RPS) ซึ่งถือเป็นราคาของสินค้าทดแทนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอุปสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทย ในส่วนของตัวแปรด้านคุณภาพ ได้แก่ สัดส่วนของจำนวนโรงพยาบาลที่ได้รับมาตรฐานสากลต่อโรงพยาบาลทั้งหมดในประเทศไทย (JCIT) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์อย่างมีนัยสำคัญ และ สัดส่วนของจำนวนโรงพยาบาลที่ได้รับมาตรฐานสากลต่อโรงพยาบาลทั้งหมดของประเทศสิงคโปร์ (JCIS) ที่พิจารณาเป็นประเทศคู่แข่งก็มีความสัมพันธ์กับอุปสงค์การท่องเที่ยวในเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงตัวแปรนโยบายสนับสนุนของภาครัฐที่แทนด้วยงบประมาณที่สนับสนุนงานด้านสาธารณสุข (B) ส่งผลต่ออุปสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์เช่นกัน แต่สำหรับตัวแปรจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการทางการแพทย์ในปีก่อนหน้า (TA (-1)) และ รายได้ของนักท่องเที่ยวในประเทศต้นทาง (Y), ตัวแปรทางด้านระยะทาง (DIS), อัตราแลกเปลี่ยน (ER) รวมถึงนโยบายที่รัฐบาลให้การสนับสนุนโดยพิจารณาจากจำนวนงบประมาณสนับสนุน โครงการ การพัฒนา ศูนย์กลางทางการแพทย์ (M) นั้นไม่มีความสัมพันธ์กับอุปสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์

ส่วนที่สองเป็นการศึกษาภาวะการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยพิจารณาประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศคู่แข่งจากการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน (SWOT Analysis) ของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทยพบว่าประเทศไทยมีศักยภาพสูงมากในการแข่งขันภายใน

ภูมิภาค โดยมีจุดเด่นในด้านอัตราค่าบริการที่สมเหตุสมผล และถูกกว่าประเทศอื่น ๆ ในระดับมาตรฐานการรักษาพยาบาลและคุณภาพเดียวกัน แต่ยังมีจุดอ่อนในด้านความสามารถในการผลิตบุคลากรทางการแพทย์ที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงอุปสรรคทางการสื่อสารในภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านความไม่มั่นคงภายในประเทศส่งผลต่อความน่าเชื่อถือด้านความปลอดภัยภายในประเทศด้วย

5. การอภิปรายผล

ผลการศึกษาที่ได้พบว่าปัจจัยทางด้านราคาและคุณภาพทางการบริการนั้นมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการทางการแพทย์ในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาที่ผ่านมา ในส่วนของกรให้การสนับสนุนของภาครัฐในลักษณะของงบประมาณที่สนับสนุนด้านสาธารณสุขก็ผลกระทบต่อเช่นเดียวกัน ยกเว้นตัวแปรรายได้ของประเทศต้นทางจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการทางการแพทย์ในปีก่อนหน้า อัตราแลกเปลี่ยนและระยะทางระหว่างประเทศที่ไม่ส่งผลต่ออุปสงค์ของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสนใจว่านโยบายที่ภาครัฐให้การสนับสนุนการพัฒนาประเทศเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์นั้นกลับไม่ได้ส่งผลต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์เลย นอกจากนี้ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่าการศึกษาศักยภาพภายในประเทศเมื่อพิจารณาร่วมกับการศึกษาปัจจัยแต่ละตัวแปรจะมีประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายส่งเสริมเพื่อพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นผู้นำการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในภูมิภาคและจากการศึกษามีข้อสังเกตสำหรับการศึกษาแบบจำลองอุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในอนาคต คือรายละเอียดของข้อมูลและตัว

แปรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งในบทความนี้ตัวแปรทางด้านราคาจะใช้ราคาเปรียบเทียบ (Relative price) เป็นตัวแทนราคา ซึ่งจะคำนวณจากดัชนีราคาผู้บริโภค จะต้องศึกษารายละเอียดของข้อมูล คือปีฐานที่พิจารณาของประเทศต้นทางและปลายทางให้สอดคล้องกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแปรที่เหมาะสมและสะท้อนราคาค่าใช้จ่ายได้อย่างแท้จริง

6. บทสรุป

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์และความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทย โดยการประยุกต์ใช้วิธีทางเศรษฐมิติ เพื่อให้เข้าใจและทราบถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์รวมถึงขนาดของผลกระทบในปัจจัยแต่ละตัว จากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทางด้านราคาและปัจจัยทางด้านคุณภาพของการรักษาพยาบาลเป็นปัจจัยที่สำคัญต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ และผลการศึกษาทำให้ทราบถึงศักยภาพในการแข่งขันของประเทศในการแข่งขันภายในภูมิภาคที่สูงมาก โดยมีจุดเด่นในด้านมาตรฐานทางการแพทย์ในระดับสากลแต่มีอัตราค่ารักษาพยาบาลที่ต่ำกว่าในหลายประเทศ

จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ คือราคาและคุณภาพ ดังนั้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทยให้มีการขยายตัวและเป็นผู้นำในภูมิภาค ควรมีการดำเนินนโยบายส่งเสริมเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของไทย ในส่วนของปัจจัยทางด้านราคา ภาครัฐควรให้การสนับสนุนนโยบายที่มีผลกระทบต่อราคา นอกจากนี้ควรติดตามการดำเนิน

นโยบายของประเทศคู่แข่ง โดยเฉพาะด้านราคา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงราคาของประเทศคู่แข่ง เช่น สิงคโปร์ที่ถือว่าเป็นสินค้าทดแทนมีผลกระทบต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของไทย ในด้านของปัจจัยทางด้านคุณภาพ ภาครัฐและเอกชนควรให้ความร่วมมือกันในการพัฒนาคุณภาพการรักษาพยาบาลให้มีมาตรฐานสากลเพิ่มมากขึ้น และสนับสนุนการผลิตบุคลากรทางการแพทย์ให้มีประสิทธิภาพและปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของทั้งภาครัฐและเอกชน

7. กิตติกรรมประกาศ

ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ปิติ ศรีแสงนาม ที่ให้ความช่วยเหลือในการให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศในคณะกรรมการบริหารศูนย์กลางสุขภาพระหว่างประเทศในการสนับสนุนข้อมูลในการทำวิจัยและขอบคุณทุกกำลังใจที่ช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

8. เอกสารอ้างอิง

- ประสิทธิ์ วัฒนากา. (2550). การเป็นศูนย์กลางด้านการแพทย์และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของภูมิภาคเอเชียของประเทศไทย: โอกาส ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ และผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ
กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ฝ่ายลงทุนธุรกิจการท่องเที่ยว. (2551). โครงการศึกษาโครงสร้างการลงทุนธุรกิจใจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ปี 2551-2552. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

สมดี หงส์ไพศาลวิวัฒน์. (2548). โอกาสและกลยุทธ์
การตลาดการท่องเที่ยวสุขภาพในประเทศไทย
: กรณีศึกษาเฉพาะกลุ่มเอเชียแปซิฟิก ยุโรป
และอเมริกา.วารสารบริหารธุรกิจ 28,105
(ม.ค.-มี.ค.48). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์

Kareem,O.I. (2008). *A Panel Data Analysis of Demand
for Tourism in Africa*. Ibadan Journal of
Social Sciences, vol.4, No.1,March

Nuttapong J.(2010). *Salient factors influencing medical
tourism destination choice*.DBA thesis,
Southern Cross University, Lismore, NSW.

มหาวิทยาลัยรังสิต